

Vlaamse Juristenvereniging

Deze bijdrage werd door de Vlaamse Juristenvereniging geselecteerd en valt buiten de redactionele verantwoordelijkheid van het Rechtskundig Weekblad

Regaal of transversaal?

In tijden van verkiezingen en regeringsvorming is het nooit eenvoudig om correct om te gaan met recht, gerecht en justitie. Anders evenmin trouwens, maar tijden van collectieve passie botsen noodzakelijkerwijs met de afstandelijke betrokkenheid die eigen is aan een volwassen omgang met het recht.

De verleiding is groot om de nieuwe minister van Justitie te onthalen op een sinterklaasbrief, een verlanglijstje met noodzakelijke en dringende hervormingen. Misschien zou de meest dringende hervorming wel een hervormingsstop kunnen zijn, die de ingrijpende justitiehervorming van de voorbije legislatuur de kans geeft tot evenwicht te komen.

Het probleem met sinterklaaslijstjes is echter precies dat zij aanleiding geven tot ideeën als de hervormingsstop. Ideeën die met elkaar gemeen hebben dat zij eenvoudig, duidelijk en toch vaak spectaculair zijn. In het Frans brengt men deze ideeën vaak samen onder de noemer van het «il n'y a qu'à» – het volstaat dit of dat te doen, om onszelf, Justitie of het hele land voort te stuwen in de vaart der volkeren en binnen te leiden in lui-lekkerland.

Het risico te vervallen in simplisme hoeft echter geen alibi te zijn om te kiezen voor dat andere euvel, de cultus van het *status quo*. Aan statigheid heeft Justitie in de regel geen gebrek, dus is er geen behoefte aan pleidooien voor op de spits gedreven stabiliteit.

Waar wel behoefte aan is, is zelfreflectie. Zelfreflectie van beleidsmakers en van practici over de vraag welke rechtsstaat zij willen en welke rol zij kunnen spelen bij het verwezenlijken van die rechtsstaat. Een dergelijke zelfreflectie vereist enig vogelperspectief, en daaraan durft het wel eens te mangelen.

«Transversaal» is een modewoord, maar wel een relevant modewoord. Het helpt ons alert te zijn voor hokjesdenken en het maakt ons bewust van de interactie tussen verschillende beleidsdomeinen. Ten tijde van de Copernicushervorming werd gepoogd deze transversaliteit uitdrukking te geven in de zogenaamde «programmatische overheidsdiensten» (hierna: «POD's»), die antwoorden moesten aanreiken op belangrijke maatschappelijke vragen die de diverse beleidsdomeinen doorkruisen. Een spectaculair succes zijn deze POD's niet geweest, maar eigenaardig genoeg werd net op het terrein van enkele «klassieke» ministeries, voortaan FOD's geheten, wel aanmerkelijke vooruitgang geboekt. Vandaag zal niemand het nog in het hoofd halen te beweren dat departementen als «budget en begrotingscontrole», «informatie- en communicatietechnologie» of «volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu» enkel een taak hebben binnen de traditionele grenzen van hun bevoegdheid. Samenwerking en interactie zijn aan de orde van de dag.

Voor Justitie lijkt dit anders te liggen. Dat blijkt alleen al uit het feit dat dit departement zijn traditionele naam mocht behouden, net zoals die andere gezagsdepartementen bij uitstek, binnenlandse zaken en defensie. Dat laatste departement bleef zelfs als enige een ministerie heten, een teken aan de wand.

Nochtans, als er één thema transversaal mag heten, zal het wel de handhaving van het recht zijn. Op geen enkel bevoegdheidsdomein is zinvol beleid mogelijk zonder effectieve handhaving. De vorm die aan deze handhaving gegeven moet worden, is niet noodzakelijk dezelfde op elk terrein. Transversaliteit en interactie zijn dus ook inzake Justitie geen luxe, maar noodzaak.

Net die noodzaak botst echter met de traditionele visie op Justitie als een gezagsdepartement, dat zelfstandig en eenzellig moet optreden naar de buitenwereld. Diezelfde redenering ligt ook aan de basis van de intellectuele onmogelijkheid van velen om zich een Justitie voor te stellen die meegaat in die andere dominante evolutie van onze tijd, namelijk de «*multilevel governance*».

Niet alleen op het niveau van de beginselen, maar ook op dat van de praktijk botst deze benadering met de verzuchting dat Justitie te ver van de mensen staat. Justitie dichter bij de mensen brengen, impliceert ook nauwer aansluiting te zoeken bij de bestuursniveaus die het meest herkenbaar zijn. Daarom is het zo te betreuren dat het debat over de gemeentelijke administratieve sancties binnen de kortste keren is verzand in simplisme en ridiculisering. Het is inderdaad een koud kunstje om een bloemlezing van verrassende en ondoordachte verbodsbepalingen te distilleren uit een veelheid aan politiereglementen. Tot nader order is echter niemand op de gedachte gekomen om het instrument van de wetgeving af te schrijven, omdat aandachtige lectuur van het *Belgisch Staatsblad* jaar na jaar een bron blijkt te zijn van vrolijkheid om deze of gene uitschuiver van de wetgever. Voor wie de rechtsstaat een warm hart toedraagt, is het GAS-debat vooral een gemiste kans.

We mogen hopen dat de vorming van een nieuwe regering geen gemiste kans zal zijn op weg naar een eigentijdse, breed gedragen en diep verankerde rechtsstaat. Een eerste voorwaarde daartoe is dat we met zijn allen anders naar Justitie gaan kijken. Transversaal, meerlagig en burger nabij.

Frank Judo
Voorzitter Vlaamse Juristenvereniging